

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 10/2011 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av 6 kap. 1 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa och 12 § i lagen om vuxenutbildningsstöd

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 19 oktober 2011 en proposition med förslag till lagar om ändring av 6 kap. 1 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa och 12 § i lagen om vuxenutbildningsstöd (RP 90/2011 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

Motionerna

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande motioner:

- en lagmotion med förslag till lag om ändring av 7 kap. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (LM 10/2011 rd — Markus Mustajärvi /vg m.fl.), som remitterades till utskottet den 26 oktober 2011 samt
- en lagmotion med förslag till lagar om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa och 12 § i lagen om vuxenutbildning (LM 17/2011 rd — Kimmo Tiilikainen

/cent m.fl.), som remitterades till utskottet den 2 november 2011.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Pekka Paaermaa, social- och hälsovårdsministeriet
- jurist Mari Köngäs, Folkpensionsanstalten
- verkställande direktör Heikki Pohja, Utbildningsfonden
- ombudsman Niina Jussila, Arbetslöshetskassornas Samorganisation
- utvecklingschef Jukka Haapakoski, Finlands Arbetslösas Samarbetsorganisation — TVY
- ekonomisk expert Ilkka Kaukoranta, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- jurist Heli Puura, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av Finlands näringsliv rf.

PROPOSITIONEN OCH MOTIONERNA

Regeringens proposition

I denna proposition föreslås det att lagen om utkomstskydd för arbetslösa och lagen om vuxenutbildningsstöd ändras. Syftet med propositionen är att höja grunddagpenningen enligt ut-

komstskyddet för arbetslösa och arbetsmarknadsstödet med 100 euro per månad den 1 januari 2012, såsom det står skrivet i regeringsprogrammet.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2012 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2012.

Lagmotionerna

I lagmotion LM 10/2011 rd föreslås det att man slopar behovsprövningen av arbetsmarknadsstödet och det partiella arbetsmarknadsstödet.

I lagmotion LM 17/2011 rd föreslås det att grunddagpenningen vid utkomstskydd för arbetslösa och vuxenutbildningsstödet grunddel höjs, vilket också föreslås i propositionen. Dessutom föreslås det att makens inkomster inte ska beaktas vid behovsprövningen av arbetsmarknadsstödet och att man slopar det partiella arbetsmarknadsstödet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

I regeringsprogrammet nämns tre prioriterade områden, av vilka ett är inriktat på att minska fattigdom och utslagning och öka jämlikheten. I fas med detta föreslår regeringen en förbättring av utkomstskyddet för arbetslösa genom en höjning av utkomststödet samtidigt som bostadsstödet ökas. Propositionen verkställer regeringsprogrammets mål att höja utkomstskyddets grunddagpenning och arbetsmarknadsstödet med 100 euro per månad. Den samtidiga höjningen av utkomststödet och gränserna för bostadsstödet garanterar att det förbättrade utkomstskyddet inte decimeras som en följd av att andra stöd minskas.

Grunddagpenningen och arbetsmarknadsstödet har klart släpat efter den allmänna inkomstutvecklingen och den föreslagna nivåförhöjningen är därför nödvändig och motiverad. Enligt social- och hälsovårdsutskottet är det positivt att man försöker förbättra utkomstskyddet för arbetslösa rejält i en situation där statsfinanserna utsätts för betydande sparkrav. De föreslagna höjningarna innebär en tilläggsutgift om ca 300 miljoner euro varav ungefär 90 miljoner återgår i form av direkta skatter. Övriga förbättringar i utkomstskyddet och grundskyddet beräknas minska utkomststödsutgifterna med 44 miljoner euro.

Enligt regeringsprogrammet ska man utreda möjligheterna att slopa förfarandet med att beakta makens inkomster genom behovsprövning av

arbetsmarknadsstödet. Utredningen bör bli klar så fort som möjligt, inskräper utskottet.

Utkomstskyddet för arbetslösa bör utvecklas så att det uppmuntrar till aktivitet. En bättre samordning av löneinkomster och sociala trygghetsförmåner kan likaså ha en uppmuntrande effekt och resultera i ett bättre sysselsättningstal.

Utskottet anser det nödvändigt att utvecklingen av grundskyddet effektiviseras. Avsikten med grundskyddet är att ge alla en tillräcklig försörjning och levnadsstandard. Riksdagen höjde under den förra valperioden moderskaps- och föräldradagpenningen, sjukdagpenningen och rehabiliteringspenningen. I framtiden är det viktigt att de här förmånerna höjs och att risken för barnfamiljer och långvarigt sjuka att fastna i en fattigdomsfälla minskar.

Detaljmotivering

1. Lag om ändring av 6 kap. 1 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa

1 §. Arbetslöshetsdagpenningens belopp. Enligt utredning till utskottet ska grunddagpenningen enligt 2001 års index vara 26,09 euro i stället för 26,08 för att en nivåförhöjning av grunddagpenningen om 100 euro ska kunna göras. Eftersom poängtalet för folkpensionsindexet har fastställts till ett något lägre belopp är den indexförhöjda grunddagpenningen för 2012 31,36 euro.

Ikraftträdandebestämmelsen. Enligt propositionsmotiven motsvarar grunddagpenningens belopp indexnivån för 2001. Avsikten är att grunddagpenningens belopp 2012 ska vara 31,36 euro. Därför föreslår utskottet att ikraftträdandebestämmelsen i lagförslag 1 kompletteras med ett nytt 3 mom. som gäller indexnivån.

2. Lag om ändring av 12 § i lagen om vuxenutbildningsstöd

12 §. Vuxenutbildningsstödet belopp. Enligt utredning till utskottet ska grunddagpenningen enligt 2001 års index vara 26,09 euro i stället för 26,08 för att en nivåförhöjning av grunddagpenningen om 100 euro ska kunna göras. Eftersom folkpensionsindexet har fastställts till ett något lägre belopp är den indexförhöjda grunddagpenningen för 2012 31,36 euro.

Ikraftträdandebestämmelsen. Enligt propositionsmotiven motsvarar grunddagpenningens

belopp indexnivån för 2001. Avsikten är att grunddagpenningens belopp 2012 ska vara 31,36 euro. För att säkerställa detta föreslår utskottet att ikraftträdandebestämmelsen i lagförslag 1 kompletteras med ett nytt 3 mom. som gäller indexnivån.

Motionerna

Utskottet föreslår inga ändringar i 7 kap. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Av utskottets ståndpunkt följer att lagmotionerna måste forkastas.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

godkänner lagförslagen med ändringar (Utskottets ändringsförslag) och

förkastar lagmotionerna LM 10/2011 rd och LM 17/2011 rd.

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av 6 kap. 1 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) 6 kap. 1 § 1 mom., sådant det lyder i lag 1188/2009, som följer:

6 kap.

Arbetslöshetsdagpenningens belopp och varaktighet

1 §

Arbetslöshetsdagpenningens belopp

Grunddagpenningen är 26,09 euro per dag.

(1 och 2 mom. som i RP)

Beloppet på grunddagpenningen i 6 kap. 1 § 1 mom. och beloppen på grunddagpenningens förhöjningsdel och omställningsskyddstillägg i 6 kap. 1 § 2 mom. motsvarar det poängtal för folkpensionsindex enligt vilket beloppet på de folkpensioner som betalats ut i januari 2001 har beräknats. (Nytt)

(4 och 5 mom. som 3 och 4 mom. i RP)

2.

Lag

om ändring av 12 § i lagen om vuxenutbildningsstöd

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om vuxenutbildningsstöd (1276/2000) 12 § 1 mom., sådant det lyder i lag 127/2010, som följer:

12 §

Vuxenutbildningsstödet belopp

Vuxenutbildningsstöd för löntagare består av en grunddel och en förtjänstdel. Grunddelen är 26,09 euro per dag. Förtjänstdelen utgör 45 procent av skillnaden mellan dagslönen och grunddelen. När månadslönen är större än grunddelen multiplicerad med 105, är förtjänstdelen 20 procent av den del av dagslönen som överskrider denna gräns. Vuxenutbildningsstödet är högst 90 procent av den dagslön som ligger till grund för stödet, dock minst lika stort som grunddelen. I

vuxenutbildningsstöd för företagare betalas endast grunddelen.

(1 och 2 mom. som i RP)

Beloppet på vuxenutbildningsstödet grunddel höjs på det sätt som bestäms i lagen om folkpensionsindex (456/2001). Beloppet på grunddelen i 12 § 1 mom. motsvarar det poängtal för folkpensioner som betalats ut i januari 2001 har beräknats. (Nytt)

(4 mom. som 3 mom. i RP)

Helsingfors den 10 november 2011

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Rehula /cent
vordf. Anneli Kiljunen /sd
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna
Sanni Grahn-Laasonen /saml
Arja Juvonen /saf
Laila Koskela /saf
Merja Kuusisto /sd
Sanna Lauslahti /saml
Merja Mäkisalo-Ropponen /sd

Lasse Männistö /saml
Hanna Mäntylä /saf
Annika Saarikko /cent
Hanna Tainio /sd
Lenita Toivakka /saml
Ulla-Maj Wideroos /sv
Erkki Virtanen /vänst
ers. Elsi Katainen /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Esko Salo.

RESERVATION 1***Motivering***

De förbättringar av utkomstskyddet som görs enligt budgetpropositionen för 2012 gäller grundskyddet och utkomststödet. De föreslagna nivåhöjningarna är välkomna, men på samma sätt som i proposition RP 69/2011 rd beaktar regeringen inte heller nu vissa av de centrala förmånerna inom grundskyddet. Inga höjningar är att vänta av minimibeloppen på rehabiliterings-, sjuk- och föräldrapenningarna, utan som orsaksbaserade förmåner är de att jämföra med grundskyddet för arbetslösa. Detta är inkonsekvent med avseende på principerna för utkomstskyddssystemet och diskriminerande mot dem som får dessa dagpenningar i förhållande till andra inom systemet.

Förslag

Vi föreslår därför

att följande uttalande godkänns:

Reservationens förslag till uttalande:

Riksdagen förutsätter att regeringen tar fram en proposition där rehabiliterings-, sjuk- och föräldrapenningarna höjs på samma sätt som utkomstskyddet för arbetslösa och vuxenutbildningsstödet. Behovsprövningen i fråga om arbetsmarknadsstödet bör slopas.

Helsingfors den 10 november 2011

Arja Juvonen /saf
Hanna Mäntylä /saf
Laila Koskela /saf

RESERVATION 2

Motivering

Grundtryggheten är summan av de former av social trygghet som människor ska komma till rätta med i livssituationer där det av olika orsaker inte är möjligt att få förvärvsinkomster. Sjukdom, ålderdom, arbetsoförmåga, arbetslöshet, barnafödslar och vårdnadshavarens död är exempel på de situationer som avses. Under de här perioderna kan man också få inkomstbundna förmåner. Grundtrygghetsbegreppet begränsar sig då till dessa förmåners minimibelopp. Grundtryggheten består av en helhet som omfattar folkpension och garantipension, hemvårdsstöd, de lägsta föräldra- och sjukvårdsdagpenningarna, stöd för vård i hemmet samt utkomstskydd för arbetslösa och arbetsmarknadsstöd. Också rehabiliteringspenning från Folkpensionsanstalten och barnbidragen kan anses ingå i helheten. Utkomststödet är den försörjningstrygghet som kommer i sista hand och kan därför inte anses vara en del av grundtryggheten. Nivån på förstahandsstöden måste ligga tillräckligt högt.

Regeringen Katainen har med stora ord sagt sig förbättra grundtryggheten men i verkligheten gäller nivåhöjningarna bara en del av grundtryggheten. Den nivåhöjning av grundtryggheten som först sades vara historisk och sedan betydande i en internationell jämförelse har visat sig gälla endast en del av den helhet som grundtryggheten utgör. Det är helt onödigt att ställa olika stötagare mot varandra. Och det är minst sagt vilseledande att påstå sig skriva historia när nivåhöjningarna endast berör en del av grundtrygghetsförmånerna. Prislappen för hela projektet med en månatlig ökning på 100 euro per månad ser ut att bli ca 1,3 miljarder euro.

Systemet med utkomstskydd för arbetslösa innefattar tre olika former av skydd som delar in de arbetslösa i fyra kategorier. Inkomstrelaterat utkomstskydd för arbetslösa och grunddagpenning betalas till de som får behovsprövat arbetsmarknadsstöd, de som får arbetsmarknadsstöd

samt de som bor i samma hushåll men som är underkastade behovsprövning. Resultatet är att arbetslöshetsförmånen för tusentals arbetslösa är noll euro. Regeringens förslag innebär inga förbättringar i detta avseende. Påståendet att regeringen genomför förbättringar för de mest utsatta håller alltså inte streck eftersom regeringens förslag innebär att de arbetslösa fortfarande behandlas på ett ojämlikt sätt. Ungefär 17 000 arbetslösa drabbas av nedskuret arbetsmarknadsstöd och vissa förlorar det helt.

Minibeloppen för sjuk- och föräldradagpenning är en väsentlig del av grundtryggheten och betalas ut till de som har de lägsta inkomsterna. De är mycket viktiga bl.a. för att minska fattigdom bland barn. Under valperioden 2007—2011 lade den centerledda regeringen fast principiellt viktiga riktlinjer för moderskaps-, faderskaps- och föräldrapenningen samtidigt som de lägsta sjukdagpenningarna höjdes till samma nivå som arbetsmarknadsstödet. Propositionen skrotar nu denna principiellt betydelsefulla koppling.

Individuell grundtrygghet för långtidsarbetslösa och de som vill in i arbetslivet: behovsprövningen av arbetsmarknadsstödet måste slopas

Arbetsmarknadsstödet är en behovsprövad förmån. Det här betyder att stötagarens och hans eller hennes makes eller sambos inkomster reducerar arbetsmarknadsstödet belopp. Samma gäller personer som bor i samma hushåll som föräldrarna.

För en arbetssökande utan barn minskar arbetsmarknadsstödet så fort makens inkomster är större än 1 704 euro i månaden. Om maken tjänar mer än 2 786 euro i månaden betalas inget arbetsmarknadsstöd alls på grund av behovsprövningen. Inkomstgränserna är låga och blir en fälla som leder till fattigdom för dem som är beroende av denna stödform. Behovsprövningen har också den effekten att den tvingar in makar i en konfliktsituation eftersom dagpenning-

en för den som får arbetsmarknadsstöd sjunker i takt med att makens inkomster ökar.

Under 2010 sänkte makens inkomster arbetsmarknadsstödet för 15 689 personer och 18 697 personer fick partiellt arbetsmarknadsstöd eftersom de bodde i samma hushåll som sina föräldrar. Sammanlagt 4 631 personer som hade sökt arbetsmarknadsstöd blev helt utan, eftersom maken ansågs ha för höga inkomster.

Behovsprövningens effekter och inriktning

Behovsprövningen drabbar oftast arbetslösa kvinnor. Av de 4 631 s.k. nollavgöranden som Fpa gav 2010 gällde 3 721 kvinnor och 910 män. Nollavgörandet innebar att inget arbetsmarknadsstöd alls betalades.

Att slopa behovsprövningen och beaktandet av makars och föräldrars inkomster i fråga om arbetsmarknadsstöd skulle förenkla utkomstskyddssystemet och minska byråkratin för såväl myndigheter som klienter. Behovsprövningen ligger inte heller i linje med utkomstskyddets roll som en individuell grundläggande rättighet. Vårt system för social trygghet utgår ju från individen.

Behovsprövningen inverkar negativt på motivationen. De familjer som får arbetsmarknadsstöd får ofta samtidigt bostads- och utkomststöd. Bostadsstödet och utkomststödet är både behovsprövat och inkomstbundet. Det kan påvisas att den sammanlagda effekten av behovsprövning av flera förmåner leder till att den inkomstökning som följer på sysselsättning inte alls eller bara i liten utsträckning ökar nettoinkomsterna.

De arbetslösa är värda sin dagpenning

Den inkomstrelaterade dagpenningen består av en grunddel och en förtjänstdel. Grunddelen är lika stor som grunddagpenningen. När grunddagpenningen höjs får vi ett läge där också nivån på de inkomstrelaterade dagpenningarna stiger. Förtjänstdelen utgör 45 procent av skillnaden mellan dagslönen och grunddelen. När lönen per månad är större än 105 gånger grunddelen, är förtjänstdelen i fråga om den del av dagslönen som överskrider denna gräns 20 procent.

Till följd av att grunddelen höjs kommer brytpunkten som är knuten till grunddagpenningens belopp att stiga från 2 702,70 euro till 3 295,95 euro. Den föreslagna höjningen av grunddagpenningen kommer att höja de inkomstrelaterade dagpenningarna som ligger under brytpunkten med 3,11 euro per dag. Däremot stiger dagpenningarna ovanför den nya brytpunkten med 10,00 euro per dag. Vuxenutbildningsstödet är lika stort som arbetslöshetsdagpenningen, vilket innebär att stödet stiger lika mycket som dagpenningen.

Centerns riksdagsgrupp anser det vara orättvist att de högsta inkomstrelaterade dagpenningarna stiger mest när grunddagpenningen till arbetslösa och arbetsmarknadsstödet höjs.

Dagpenningen och arbetsmarknadsstödet är indexbundna. Enligt lagförslaget i propositionen liksom i vårt parallella lagförslag ligger grunddelen fortsatt enligt 2001 års indexnivå på 26,08 euro. Enligt inkommen utredning är den korrekta nivån enligt indexnivån 26,09 euro. Utifrån 2012 års indexnivå kommer grunddagpenningen inom utkomstskyddet för arbetslösa och dagpenningen inom arbetsmarknadsstödet att vara 31,36 euro, dvs. 674,24 euro per månad.

Om det inte längre görs någon behovsprövning av arbetsmarknadsstödet med avseende på makens eller föräldrarnas inkomster blir utgifterna 45 miljoner euro högre än enligt propositionen.

Centerns riksdagsgrupp anser det vara orättvist att de som får arbetsmarknadsstöd behandlas olika.

Därför har vi i vår lagmotion LM 17/2011 rd föreslagit ändring av 7 kap. 6 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Høj de lägsta sjuk- och föräldradagpenningarna till samma nivå som arbetsmarknadsstödet

De lägsta sjuk- och föräldradagpenningarna utgör en väsentlig del av den grundläggande tryggheten, särskilt för dem som har de lägsta inkomsterna. Bland annat är de viktiga när det gäller att minska fattigdomen bland barn. Det finns ca 22 000 personer som får de lägsta dagpen-

ningarna. Till denna grupp hör bland annat mammor och pappor som studerar, andra föräldrar i de lägsta inkomstklasserna och sjukskrivna personer.

Under valperioden 2007—2011 fattade den centerledda regeringen ett mycket viktigt principbeslut: de lägsta dagpenningarna för moderskaps-, faderskaps- och föräldraledighet höjdes till samma nivå som arbetsmarknadsstödet. För att denna koppling ska bestå måste de lägsta dagpenningarna inom sjukförsäkringen höjas till samma nivå som regeringen föreslår för grunddagpenningen till arbetslösa och arbetsmarknadsstödet. Om de lägsta sjuk- och föräldradagpenningarna inte höjs kommer skillnaden mellan dessa dagpenningar och arbetsmarknadsstödet att bli hela 100 euro per månad nästa år. Det är med tanke på social rättvisa ohållbart att den grundläggande tryggheten för mammor, pappor och sjuka med de allra lägsta inkomsterna är sämre än för dem som får grunddagpenning för arbetslösa eller arbetsmarknadsstöd.

Dagpenningarna till arbetslösa, sjuka och föräldrar är alla indexbundna. Enligt 2012 års indexnivå kommer de sjuk- och föräldradagpenningar vi här föreslår att stiga till 26,97 euro per

dag, vilket är 674,25 euro per månad. Då kommer de lägsta sjuk- och föräldradagpenningarna per månad att ligga på samma nivå som grunddagpenningen till arbetslösa och arbetsmarknadsstödet. På dagsnivå kommer de lägsta sjuk- och föräldradagpenningarna att vara lägre än de 31,39 euro som utkomstskyddet för arbetslösa utgör, men det beror på att dagpenningarna betalas för sex dagar i veckan och utkomstskyddet för fem dagar i veckan. Utgifterna för dessa höjningar blir 11,3 miljoner euro för föräldradagpenningarnas del och 5,4 miljoner euro för sjukdagpenningarnas del.

Förslag

Vi föreslår därför

att riksdagen godkänner lagförslag 2 enligt betänkandet,

att riksdagen godkänner lagförslag 1 med ändringar (Reservationens ändringsförslag) och

att riksdagen godkänner ett uttalande (Reservationens förslag till uttalande).

Reservationens ändringsförslag

1.

Lag

om ändring av 6 kap. 1 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) 7 kap. 9 §, sådan den lyder i lag 1188/2009, och

ändras (utesl.) 6 kap. 1 § 1 mom. och 7 kap. 6 § 1 mom., sådana de lyder i lag 1188/2009, som följer:

6 kap.

Arbetslöshetsdagpenningens belopp och varaktighet

1 §
(Som i ShUB)

7 kap.

Allmänna bestämmelser om arbetsmarknadsstöd

6 § (Ny)

Inkomster som ska beaktas vid behovsprövning

Vid prövningen av sökandens behov av ekonomiskt stöd ska *dennes* egna inkomster *beaktas* i sin helhet (*utesl.*). Som inkomst av skogsbruk beaktas den enligt 7 § 2 mom. i lagen om värdering av tillgångar vid beskattningen (1142/2005)

fastställda genomsnittliga årliga avkastningen av skog multiplicerad med arealen skog. Arbetsmarknadsstödet bestäms enligt situationen vid den tidpunkt då stödet betalas ut, på basis av antingen de beräknade eller de annars konstaterbara inkomsterna. Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om de inkomster som ska beaktas vid behovsprövningen.

Ikraftträdandebestämmelsen
(Som i ShUB)

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen för att upprätthålla nivån på grundskyddet

lämnar riksdagen en proposition där de lägsta sjuk- och föräldradagpenningarna höjs till samma nivå som arbetsmarknadsstödet till arbetslösa.

Helsingfors den 10 november 2011

Elsi Katainen /cent
Juha Rehula /cent
Annika Saarikko /cent